

РЕГІОНАЛЬНІ РИНКИ РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНИХ ПОСЛУГ: СУТЬ І ФАКТОРИ ФОРМУВАННЯ

**Стеченко Дмитро Миколайович, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри менеджменту, маркетингу і економіки туризму,
Розметова Олена Григорівна, аспірант**

Київський університет туризму, економіки і права
Україна, 02192, м.Київ, вул. Жмаченка, 26, E-mail: kutep@kutep.kiev.ua

Трансформація економічної системи в Україні вимагає теоретичного осмислення змісту, умов і методів соціально-економічних перетворень з орієнтацією на ринкові відносини, на ринкове господарство.

Однією з важливих характеристик такого господарства – просторова організація життєдіяльності. Досить важливу роль у цьому відіграють регіональні ринки рекреаційно-туристичних послуг.

Проблеми формування регіональних ринків рекреаційно-туристичних послуг і туристичної інфраструктури досліджені недостатньо, вивчаються лише окремі аспекти конкретних рекреаційно-туристичних ринків, а також пов'язані з ними питання розвитку окремих елементів інфраструктури. Тому важливо вивчати ринкові відносини в їх ринкових формах, процеси територіальної організації туристичних ринків різного типу, масштабу і ареалу поширення, а також обіг в межах кожного окремого туристичного регіону матеріальних, фінансових та інформаційних ресурсів туристичного призначення.

Всі регіональні ринки рекреаційно-туристичних послуг взаємодіють на основі внутрірегіональних і міжрегіональних зв'язків. Взаємодія ринків здійснюється саморегулятивним механізмом їх відносин при регулюючій ролі держави і регіональних адміністрацій.

Регіональні ринки рекреаційно-туристичних послуг як відкриті системи реагують і на внутрішню, і на зовнішню економічну, соціальну, екологічну і політичну ситуацію.

Всі процеси формування регіональних рекреаційно-туристичних ринків і функціонування суб'єктів ринкових відносин знаходяться в залежності від кількісних і якісних характеристик економічного простору. Ефективність економічного простору рекреаційно-туристичної діяльності залежить від ємності і структури можливих рекреаційно-туристичних послуг всередині регіону.

Зовнішній економічний простір має вирішальне значення для діяльності всіх суб'єктів туристичного регіону. Він двояко впливає на організацію туристично-рекреаційної діяльності і можливостей взаємодії з потенційними партнерами.

З одного боку, зовнішній простір забезпечує суб'єктів туристичної діяльності необхідними ресурсами, а тим самим створює основу нормального функціонування.

З другого боку, зовнішній економічний простір виступає потенційним середовищем реалізації турпродукту і послуг, гарантує можливість участі в ринкових відносинах всіх суб'єктів як рівноправних партнерів, що дотримуються норм і правил цих відносин.

Внутрішній економічний простір включає умови і передумови для функціонування системи регіональних ринків рекреаційно-туристичних послуг. До кожного з них в першу чергу відносяться розташовані на території елементи рекреаційно-туристичної інфраструктури. Для забезпечення виробництва турпродукту і надання послуг елементи рекреаційно-туристичної інфраструктури мають постійно поновлюватися на засадах інновацій відповідно до зростання вимог споживача. Це стає можливим на основі диверсифікації та розвинутої системі регіональних ринків рекреаційно-туристичних послуг.

У розвитку регіональних ринків з'явилися нові тенденції, що зумовлені формуванням корпоративних утворень, розвитком технологічного поділу праці на основі спеціалізації підприємств і організацій різних країн і регіонів. Відбувається формування сталих туристичних потоків з різних країн і регіонів до рекреаційно-туристичних осередків. Участь у територіальному і міжнародному поділі праці стає все більш важливим фактором розвитку регіональних ринків рекреаційно-туристичних послуг.

Основи теорії регіонального рекреаційно-туристичного ринку знаходиться в стадії інтенсивного розвитку, з деяких теоретичних і методологічних питань у фахівців ще не склалася єдність думок і мають суттєві розбіжності у визначенні термінів.

Нині особливо назріла необхідність вивчення проблем рекреаційно-туристичного ринку з позицій не лише макро- і мікроекономіки, але і просторової стратегії та регіональної політики. Це особливо важливо в умовах України, з її значними внутрірегіональними відмінностями, які впливають на форми прояву загальних закономірностей розвитку туристичного ринку і на процеси міжрегіональної взаємодії при формуванні регіональних ринків рекреаційно-туристичних послуг.

Вивчення проблем формування регіональних ринків рекреаційно-туристичних послуг потребує перш за все визначитися в сутності понять “туристичний регіон” і “регіональний ринок рекреаційно-туристичних послуг”.

Вихідними положеннями при визначенні економічної сутності туристичного регіону та регіонального ринку рекреаційно-туристичних послуг є такі:

1. Туристичний регіон – це певна територія з притаманними їй специфічними природно-кліматичними, рекреаційно-ресурсними, історичними, етнічними, соціально-побутовими та іншими особливостями. Кордони регіону не завжди збігаються з кордонами адміністративно-територіальних утворень.
2. Розвиток рекреаційно-туристичних послуг в регіоні залежить не тільки від макроекономічного устрою, законодавчо-нормативної бази, наукового обґрунтування просторової організації туристичної інфраструктури, а й тих факторів та закономірностей, які визначають окремішність, винятковість даної території.
3. Винятковість туристичного регіону визначається туристично-рекреаційним потенціалом, можливостями його використання.
4. Суб'єктами рекреаційно-туристичної діяльності в регіоні є фізичні та юридичні особи (резиденти і нерезиденти), чії економічні, соціальні, політичні, культурно-етнічні інтереси мають високий ступінь просторової локалізації, тобто пов'язані з проявом економічної активності в різних формах на даній території [4, с. 40].

Очевидно, не будь-яка територія може бути віднесена до туристичного регіону. Щоб називатися таким, вона має відповідати наступним основним вимогам:

- містити об'єкти туристичного інтересу (пам'ятники історії і культури, музеї, унікальні природні об'єкти і ресурси з лікувальними властивостями, особливу флору і фауну і т.д.);
- мати можливості для надання високоякісних рекреаційно-туристичних послуг.

Отже, туристичний регіон – це територія, що має об'єкти туристичного інтересу і пропонує певний набір послуг, необхідних для задоволення потреб туристів [1, с. 13].

Із всього різноманіття ринкоутворюючих факторів у відтворювальному процесі регіональних рекреаційно-туристичних послуг в першу чергу заслуговують уваги ті, які впливають на територіальні відмінності і функціонування системи туристичних ринків. Ступінь впливу регіональних ринкоутворюючих факторів різна за типами ринків, що визначає відмінності в територіальній диференціації умов формування і функціонування ринкових відносин. Під ринкоутворюючими факторами слід розуміти лише фактори, що впливають на емкість і структуру рекреаційно-туристичних послуг регіонального ринку, на схему туристичних потоків, на економічні відносини суб'єктів ринку, на рівень розвитку туристичної інфраструктури.

Факторами формування туристичного регіону є:

- наявність великих запасів цінних видів рекреаційних ресурсів (грязей, мінеральних вод, високоякісних піщаних пляжів та ін.), на які є значний потенційний попит рекреантів;
- сприятливі кліматичні та фізико-географічні умови для відпочинку і туризму, зіставні з провідними курортними регіонами світу;
- відносно високий рівень соціально-економічного розвитку регіону в поєднанні з багатим потенціалом історичного, археологічного, екологічного напрямку;
- наявність розвинутої інфраструктури туризму, в першу чергу – транспортної, яка забезпечує комфортні умови доставки туристів на лікування і відпочинок з наступним переміщенням по регіону [3, с. 61].

Перелічені положення орієнтують на те, що поняття “регіональний ринок рекреаційно-туристичних послуг” має як економічну, так і просторову складову. Перше вказує на ринок як механізм взаємодії суб'єктів, що має свої закони, фактори, принципи та ін. Друге трактує ринок як власне місце зустрічі виробника і споживача турпродукту.

В цілому під регіональним ринком туристичних послуг слід розуміти систему стійких взаємовідносин між економічними суб'єктами та іншими об'єднаннями, інтереси яких реалізуються в межах певної території.

Важливою складовою формування ринку рекреаційно-туристичних послуг є факторний потенціал регіону, від якого великою мірою залежить ефективність його функціонування.

Набір факторів, використовуваних суб'єктами рекреаційно-туристичної діяльності в межах регіону, найчастіше відрізняються від його факторного потенціалу. Тобто з усієї сукупності факторів, присутніх у регіоні, в рекреаційно-туристичній діяльності використовуються не всі. Це визначається не тільки специфікою самих факторів, а й рівнем розвитку інфраструктури та якістю і спектром послуг в регіоні.

Важливого значення при розгляді факторної забезпеченості туристичних регіонів набуває врахування просторової мобільності факторів, їхньої схильності до змін у часі та просторі. Багато які з факторів (наприклад, люди, що мають наміри відпочити і оздоровитись, знання, капітал) можуть відносно безперешкодно змінювати свою локалізацію і ставати факторами інших регіонів.

Тому певний інтерес являє собою проблема такого використання наявних факторів у межах туристичного регіону, яке б включало їхню альтернативну присутність в інших регіонах, що пов'язане із створенням відповідних умов рекреаційно-туристичної діяльності в межах певної території.

Таким чином, механізм функціонування регіональних ринків рекреаційно-туристичних послуг має базуватися з урахуванням того, що туристичний регіон є частиною загальнодержавного економічного простору. Разом з тим, можна бачити високу своєрідність процесів формування регіональних ринків рекреаційно-туристичних послуг. Поряд з традиційними факторами розвитку рекреаційно-туристичних послуг дедалі більшого значення набирають нові – суто ринкові.

Література

1. Борушак М. Стратегия развития туристического региона: теория, методология, практика. – Минск. БГЭУ, 2002. – с.13.
2. Кетова Н.П. Региональные рынки: проблемы регулирования // Социально-политический журнал. – 1994. - №6. – с.32-46.
3. Дергачев В., Живицкий О., Тараканов М. та ін. Формування зон вільного підприємництва туристичного курортно-рекреаційного призначення // Економіка України. – 1992. - №11. – с.60-64.
4. Кулішов В., Мустафін В., Сосько С. Сучасні особливості формування регіональних ринків // Економіка України. – 2001. - №7. – с.40-43.

АННОТАЦИЯ

В статье рассматриваются проблемы формирования региональных рынков рекреационно-туристических услуг и туристической инфраструктуры. Раскрыты теоретические основы формирования и функционирования регионального рекреационно-туристического рынка. Рассмотрены проблемы рекреационно-туристического рынка с позиций макро-, микроэкономики, пространственной стратегии и региональной политики.

This article is about the problems of forming of regional markets of resorts tourists services and tourist infrastructure. The article exposes theoretical bases of forming and functioning of regional resorts tourists market. The problems of resorts tourists market are considered from positions of macroeconomics, microeconomics, spatial strategy and regional policy.